



# PROCEEDINGS

**ISHE** 2<sup>ND</sup> INTERNATIONAL  
ISLAMIC HERITAGE

2nd International Islamic  
Heritage Conference 2017

CONFERENCE 2017

المؤتمر الدولي الثاني للتراث الإسلامي

*"STRENGTHENING KNOWLEDGE, EMPOWERING ACHIEVEMENT"*

## EDITORS

MOHD FAIZAL P. RAMELI  
ABDUL QAYUUM ABDUL RAZAK  
MUHAMMAD TAUFIK MD SHARIPP  
MOHD ZAID MUSTAFAR  
MOHD KHAIRUL NIZAM MOHD AZIZ  
RAWI NORDIN  
S. SALAHUDIN SUYURNO  
DZIAUDDIN SHARIF

# **PROCEEDING OF 2ND INTERNATIONAL ISLAMIC HERITAGE CONFERENCE (ISHEC 2017)**



2nd International Islamic  
Heritage Conference 2017

---



2nd International Islamic  
Heritage Conference 2017

---

# PROCEEDING OF 2ND INTERNATIONAL ISLAMIC HERITAGE CONFERENCE (ISHEC 2017)

*Editors*

MOHD FAIZAL P. RAMELI  
ABDUL QAYUUM ABDUL RAZAK  
MUHAMAD TAUFIK MD SHARIPP

MOHD ZAID MUSTAFAR

MOHD KHAIRUL NIZAM MOHD AZIZ  
RAWI NORDIN

S. SALAHUDIN SUYURNO

DZIAUDDIN SHARIF

Academy of Contemporary Islamic Studies (ACIS),  
Universiti Teknologi MARA Cawangan Melaka  
Alor Gajah • 2017

Cetakan Pertama / *First Printing*, 2017

Hak Cipta / *Copyright* Penerbit ACIS, UiTM Cawangan Melaka

Hak cipta terpelihara. Tiada bahagian daripada terbitan ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau ditukarkan ke dalam sebarang bentuk atau dengan sebarang alat juga pun, sama ada dengan cara elektronik, gambar serta rakaman dan sebagainya tanpa kebenaran bertulis daripada ACIS, UiTM Cawangan Melaka terlebih dahulu.

*All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, without permission in writing from ACIS, UiTM Cawangan Melaka.*

Diterbitkan di Malaysia oleh / *Published in Malaysia by*  
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM KONTEMPORARI (ACIS),  
UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA CAWANGAN MELAKA,  
JALAN LENDU, 78000 ALOR GAJAH,  
MELAKA, MALAYSIA  
Tel: +606 558 2303, 2305

Atur huruf oleh / *Typeset by*  
ABDUL QAYUUM ABDUL RAZAK, MUHAMAD TAUFIK MD SHARIPP,  
MOHD ZAID MUSTAFAR & MOHD KHAIRUL NIZAM MOHD AZIZ  
Mel-e: [qayyumfpi@yahoo.co.uk](mailto:qayyumfpi@yahoo.co.uk)

Reka bentuk kulit oleh  
Mohd Khairul Nizam Mohd Aziz  
Mel-e: [nizam@yahoo86@gmail.com](mailto:nizam@yahoo86@gmail.com)

ISBN:

# Table of Contents

---

<i>Foreword</i>	7
<i>Preface</i>	9

## HISTORIOGRAPHY AND ISLAMIC THOUGHT

Genre Historiografi Ibn al-Athir <i>Norsaeidah Jamaludin, Abdul Qayyum Abdul Razak, Nor Adina Abdul Kadir &amp; Mariam Farhana Md Nasir ...</i>	3
Kajian Literatur Istilah 'Umrān Ibn Khaldun <i>Abdul Qayyum Abdul Razak &amp; S.Salahudin Suyurno ...</i>	13
Metodologi Penulisan Isu Kenabian menurut Badiuzzaman Said Nursi dalam Kitab <i>Rasail al-Nur</i> <i>Muaz Mohd Noor, S.Salahudin Suyurno, Nor Adina Abdul Kadir, Abdul Qayyum Abdul Razak &amp; Mohd Khairul Nizam Mohd Aziz ...</i>	21
Metodologi Penulisan Syed Qutb dalam Kitab <i>Fi Zilal al-Quran</i> <i>Halipah Hamzah &amp; Noormala Rabu ...</i>	35
Sejarah Pengajian Pondok dan Tokoh Ulama: Kajian di Daerah Besut, Terengganu Darul Iman <i>Mohd Zainodin Mustaffa, Emie Sylviana Mohd Zahid, Nur Farhana Mohd Daud, Mahasin Saja@Mearaj, Mohd Asyadi Redzuan &amp; Mohamad Zaki Razaly ...</i>	47
Mekah Pusat Dunia: Hubungan dengan Brunei <i>Muhammad Hadi Muhammad Melayong ...</i>	55
Peranan Sufi dalam Penyebaran Islam di Nusantara <i>H Sumanta MA &amp; Hajam M.Ag ...</i>	63
Ngaji Kitab bersama Para Kiai Cirebon 'Memaknai Jihad Islam' untuk Meraih Sukma Pancasila <i>Siti Fatimah M.Hum ...</i>	75
Jender dalam Perspektif Nasaruddin Umar <i>H Jamali Sahrodi MA &amp; Amin Maulana ...</i>	101

Madrasah Menggapai Mutu  
*H Maksum MA ... 117*

Pendekatan Kajian Orientalis terhadap Islam: Satu Sorotan Awal  
*Mohd Farhan Abd Rahman & Muhamad Azrul Azwan ... 125*

ZA'BA, Melayu dan Kolonialisme Inggeris  
*Noor Aziera Mohamad Rohana, Nurul Asma Mazlan, Noraini Abd Muaziz & Ermy Azziaty Rozali ...137*

Budaya Berfikir Kritis Islam sebagai Pendekatan dalam Mengukuhkan Jatidiri Masyarakat Melayu Kini  
*Norafifah Ab Hamid, Nor Azlina Abd Wahab, Norajila Che Man & Siti Nurul Izza Hashim ... 151*

Kepentingan Kepercayaan Konsep Ilmu dalam Pembentukan Pandangan Alam  
*Mahfuzah Mohammed Zabidi & Rohaya Sulaiman... 167*

#### **HISTORIOGRAPHY AND ISLAMIC HERITAGE**

Penentuan Tarikh Perkahwinan Rasulullah SAW berdasarkan Pengiraan Takwim Hijri terkini  
*Nur Jannah Ballazi, Hamidah Jalani, Norsaeidah Jamaludin, Sarah Dina Mohd Adnan & Nang Naemah Nik Dahalan ... 180*

Konsep Kepimpinan Melayu Islam di Nusantara Menurut Teks *Bustan al-Salatin*  
*Shah Rul Anuar Nordin ... 188*

Prasasti Terengganu: Kepentingannya dalam Sejarah Tamadun Islam Alam Melayu  
*Nor Adina Abdul Kadir, Nang Naemah Nik Dahalan, Norsaeidah Jamaludin, Abdul Qayyum Abdul Razak & Khairul Nizam Abdul Aziz ... 199*

Kelangsungan Budaya Masyarakat Chetti Melaka Era Globalisasi  
*Siti Nurul Izza Hashim, Norafifah Ab Hamid, Rawi Nordin, Nor Rafedah Mohsan & Muhammad Faiz Mohd Fadzil ... 209*

Sejarah dan Implementasi Dekorasi Cina dalam Pembinaan Masjid Terawal di Malaysia  
*Nor Adina Abdul Kadir, S.Salahudin Suyurno, Sarah Dina Mohd Adnan, Noorfazreen Mohd Aris & Muaz Mohd Noor ... 223*

## ISLAMIC LITERATURE AND ART

Keindahan Konsep Tauhid dalam Rekabentuk Motif-motif Seni Tradisi Melayu  
*Shaliza Dasuki, Azahar Harun, Liza Marziana Mohammad Noh, Nur Hasliza Abdullah, Nurkhaizilah Idris & Fazlina Mohd Radzi ... 239*

Identifying A Lotus Motif Transformation on The Melaka Traditional Mosque's Roof Crown in 1720-1950  
*Raziq Abdul Samat, Sharifah Shaari, Dona Lowii Madon, Meor Hasmadi Meor Hamzah & Nor Fariza Baharuddin ... 255*

Potensi Seni Iluminasi al-Qur'an Mushaf Malaysia  
*Nik Narimah Nik Abdullah, Mohd Hisham Johari, Ayob Wahid, Zahara Ramli, Muhamad Fauzi Harun, Anith Liyana Amin Nudin & Mohd Amin Mohd Noh... 263*

أثر التراث العربي الإسلامي في الرسم الأوروبي الحديث  
... شكيبا مصطفى الشرفية & محمود حسين عبد الرحمن 281

Notes on the Ibadi Religious Architecture: A Comparative Study of the Mosques in Mزاب, Djerba and Oman  
*Naima Benkari ... 301*

Contemporary Telekung in Malaysia it's Challenges and Realities  
*Norzaleha Zainun, Jamiaah Abdul Holed & Zolina Mohamad ... 317*

The Development of Character Category in Jawi Typography-An Implementation in Typography Course in UiTM  
*Intan Nur Firdaus Muhammad fuad, Sharifah Raudzah S. Mahadi & Ahmad Khairul Azizi Ahmad ... 333*

Art Photography: Ideation and Influences of Islamic Geometric Patterns  
*Azmil Aswad Che Mat, Aidah Alias & Farihan Zahari ... 345*

The Reading of Tajwid in Surah Yaasin for Red-Green Colour Vision Deficiencies  
*Siti Sarah Adam Wan, Azahar Harun, Nur Hasliza Abdulah & Shaliza Dasuki ... 357*

## POLITICS AND GOVERNANCE

Peranan Sultan Abu al-Hasan 'Ali al-Marini dalam Kerajaan Banu Marin di Fas, al-Maghrib (1331-1351M)



*Mariam Farhana Md Nasir, Sarah Dina Mohd Adnan, Noorfazreen Mohd Aris, Hamidah Jalani & Muhammad Taufik Md Sharipp ... 365*

Sejarah Institusi Ketenteraan di Malaysia dan Sumbangan kepada Kelangsungan Ketamadunan  
*Burhanuddin Jalal, Sayuti Ab Ghani, Amnah Saayah & Redwan Yasin ... 380*

Perspektif Kitab Quran terhadap Bidang Pengurusan Rekod  
*Ahmad Azman Mohamad Ramli, Azmi Ab Rahman, Kasmarini Baharuddin, Mohd Naim Mohd Nasfi, Mohd Ridzuan Ibrahim & Abd Rashid Abd Rahman ... 397*

### **ISLAMIC ECONOMICS AND BUSSINES MANAGEMENT**

Etika Pengurusan Sumber Manusia bagi Muslimpreneurs dalam Perniagaan Berskala Kecil  
*Mohd Faizal P.Rameli, Suhaida Mohd. Amin, Dziauddin Sharif, Norajila Che Man & Noorfazreen Mohd Aris ... 413*

Paradigma Tauhid dalam Pelaksanaan Tanggungjawab Sosial Korporat (CSR)  
*Norajila Che Man, Muhammad Rahimi Osman & Mohd Faizal P.Rameli ... 427*

Wasatiyyah sebagai Asas Pembuatan Keputusan Pelabur Muslim  
*Noor Hasyimah Sulaiman, Wan Noor Hazlina Wan Jusoh, Che Zuina Ismail, Azarudin Awang & Rubiah Abu Bakar ... 445*

Penilaian Pakar dalam Model Konseptual Penggunaan Berhierarki Islam  
*Basri Abd. Ghani & Ahmad Azrin Adnan ... 453*

The Need to Work by Educated Muslim Women in Malaysia  
*Suhaida Mohd. Amin & Mohd Faizal P.Rameli ... 461*

The Impact of Macroeconomic Variables on FTSE Bursa Malaysia Emas Shariah Index  
*Siti Nurulhuda Ibrahim, Zuraini Abdul Hamid, Amirudin Mohd Nor, Fahmi Abdul Rahim & Noraznira Abd Razak ... 469*

Multimodal Analysis on Muslimah Cosmetic Billboards  
*Nor Atifah Mohamad, S. Salahudin Suyurno, Sumarni Maulan & Nazarul Azali Razali ... 489*

Determinants of Electronic Commerce Adoption: Case Study Among Small and Medium Enterprise (SME) in Klang Valley

*Nur Atiqah Zainuddin, Maymunah Ismail, Nurul Zamratul Asyikin Ahmad, Sharina Sharif, Maz Izuan Mazalan & Mohd Sufian Ab Kadir ... 501*

**Halal vs Non-Halal Cosmetic: Positioning in Malaysian Market**  
*Azahar Harun, Roszi Naszariah Nasni Naseri, Nur Hazwani, Zolkifly & Mastura Ayob ... 513*

**Total Quality Management and Halal Certification of Food Product in Malaysia**  
*Rizuwan Abu Karim, Nurazree Mahmud, Helmy Fadlisham Abu Hasan & Juan Rizal Sa'ari ... 519*

**Pemantauan dan Penguatkuasaan Halal terhadap Produk Makanan Import oleh JAKIM**  
*Mohd Zaid Daud, Mohd Izhar Ariff Mohd Kashim, Nurzahidah Jaafar & Sharifah Fadylawaty Syed Abdullah ... 527*

#### **Waqf Development in Malaysia**

**Elemen Kekal Harta Wakaf: Analisis menurut Fuqaha dan Undang-undang di Malaysia**  
*Che Zuina Ismail, Azarudin Awang, Rubiah Abu Bakar, Noor Hasyimah Sulaiman & Wan Noor Hazlina Wan Jusoh ... 549*

**Sejarah Universiti al-Azhar sebagai Model Institusi Pendidikan Wakaf Terulung**  
*Mohd. Ali Muhamad Don ... 565*

**Pembangunan Tanah Wakaf Melalui Inovasi Istibdal**  
*Che Zuina Ismail, Rubiah Abu Bakar, Azarudin Awang, Noor Hasyimah Sulaiman & Wan Noor Hazlina Wan Jusoh ... 575*

**Pembangunan Wakaf Kesihatan: Model Operasi dan Pengurusan Hospital Waqaf An-Nur (HWAN)**  
*Norizah Mohamed @ Daud, Noorfazreen Mohd Aris, Sharipah Amirah Abas & Noraini Abd Muaziz ... 587*

**Urus Tadbir Hartanah Wakaf Melaka: Strategi Penambahbaikan oleh Majlis Agama Islam Melaka (MAIM)**  
*Norajila Che Man, Rawi Nordin, Norafifah Ab Hamid & Nor Azlina Abd Wahab ... 601*

**Aktiviti Pembangunan Saham Wakaf di Johor**  
*Nurfarhana Mohd Daud, Emie Sylviana Mohd Zahid, Mohd Zainodin Mustaffa, Munirah Zakaria & Aflah Isa ... 613*

## CONTEMPORARY ISSUE OF ZAKAT IN MALAYSIA

Penetapan Had Kifayah Zakat Pelajar di UiTM: Satu Keperluan  
*Baharuddin Sayin, Azri Bhari, Mohd Afandi Mat Rani & Muhammad Nor Aman Jamaluddin ... 625*

Profil Asnaf Zakat di Kalangan Pelajar UiTM Melaka Kampus Bandaraya  
*Nor Rafedah Mohsan, Dziauddin Sharif, Norafifah Ab Hamid, Siti Nurul Izza, Hashim & Rizuwan Abu Karim ... 635*

Pengambilan Hukum Uruf dalam Zakat Emas Perhiasan Negeri-negeri di Utara Malaysia  
*Noraini Saro & Rawi Nordin ... 643*

Aktiviti Pembangunan Spiritual Bagi Asnaf Zakat Fakir dan Miskin di Selangor  
*Emie Sylviana Mohd Zahid, Mohd Zainodin Mustaffa, Nurfarhana Mohd Daud & Mahasin Saja@Mearaj ... 651*

## ISLAMIC PHILANTHROPY AND HOSPITALITY

Crowdfunding: A New Phenomenon of Philanthropic Method  
*Nurzahidah Jaafar, Siti Noorbiah Md Rejab, Sharifah Fadylawaty Syed Abdullah, Mohd Zaid Daud & Mazni Natasha Mohd Nasir ... 675*

Corporate Philanthropy as A Corporate Social Responsibility Component: An Islamic Perspective  
*Wan Noor Hazlina Wan Jusoh, Che Zuina Ismail, Noor Hasyimah Sulaiman & Azarudin Awang ... 687*

Travel Patterns of People with Physical Disabilities in Attractions Sector of Selangor's Tourism Industry  
*Nurul Fatin Nabila Md Nafiah Intan Farhana Abd.Karim, Nurul Zamratul Asyikin Ahmad, Sharina Shariff, Mohd Sufian Ab Kadir & Maz Izuan Mazalan ... 695*

## MANAGEMENT IN ISLAMIC PERSPECTIVE

Siapakah yang Sayang: Pengurusan Gerontologi Kajian di Rumah Amal Baitul Rahmah, Rawang

*Nurzahidah Jaafar, Suliah Mohd Aris, Fadhilah Adibah Ismail, Rafeah Saidon & Sharifah Fadylawaty Syed Abdullah.... 711*

**An Insight into The Islamic Manufacturing Practices (IMP)**

*Sharifah Fadylawaty Syed Abdullah, Mohd Zaid Daud, Nurzahidah Jaapar & Thuraya Ahmad ... 723*

**Shariah Risk Profiling Through Shariah Based Business Modelling: A Rectification Plan for Shariah Audit Finding (SNCR-01) for Company XYZ**

*Mohd Helmi Ahmad & Najahuddin Lateh ... 737*

**Qualitative Characteristics Accounting Information of Kariah Mosque: A Concept Paper**

*Masita Hassan, Salina Abdullah, Rahayu Mohd Sihat & Norlinda Tendot Abu Bakar ... 749*

**Sulh Approach in The Education Loan's Repayment: The Study on Education Loan of The National Higher Education Fund Corporation (PTPTN)**

*Dziauddin Sharif, Norajila Che Man, Zainab Mohd Zain, Nasif Sidquee Pauzi & Ahmad Faiz Ahmad Ubaidah ... 757*

**Assessing Managers' Perception towards Fitness: Examining A Few Procedures and Steps**

*Saidin Wan Ismail & Norzaidi Mohd. Daud... 765*

#### **CONTEMPORARY ISSUES IN ISLAMIC JURISPRUDENCE**

**Ta'liq Talak: Antara Peruntukan Perundangan dan Amalan di Melaka**

*Noormala Rabu, Halipah Hamzah, Mohd Fauzi Md Isa & Zainal Fikri Zamzuri ... 791*

**Dilema Hak Suami Pasca Penceraian: Suatu Penelitian Awal di Malaysia**

*Mohd Ab Malek Md Shah, Zunaidah Ab Hasan, Sulaiman Mahzan, Marziana Abd Malib, Akmal Adanan & Mohamad Daim Darson ... 799*

**Penjagaan Akal Menurut Perspektif Islam dalam Konteks Maqasid Syariah**

*Fadhilah Adibah Ismail, Sharifah Fadylawaty Syed Abdullah, Kamariah Yusoff, Azizah Zakaria & Norsalwati Sabtu ... 809*

**Maqasid Syariah dalam Pelancongan**

*Nor Azlina Abd Wahab, Norajila Che Man, Rawi Nordin, Mohamad Shafiei Ayub & Mohd Zaid Mustafar ... 817*

Pengurusan Harta Menurut Islam: Analisa Menurut Perspektif Maqasid Syariah  
*Nor Azlina Abd Wahab, Norajila Che Man, Norafifah Ab Hamid & Rawi Nordin ... 835*

علم الفروق الأصولية: منهجية تجديدية في تأليف علم الأصول  
*(The Science of Usuli Nuances: a Renewal Method of Writing in Usul al-Fiqh)*  
...847 مصطفى بن محمد جبري شمس الدين

The Wisdom of Polygamy in Islam: The Law and Customary Practice in Afghanistan  
*Nasir Ahmad Yousefi... 865*

Pendekatan Fuqaha dalam Memahami Illah Riba bagi Emas dan Perak  
*Mohd Asyadi Redzuan, Mohamad Zaki Razaly, Mohd Zainodin Mustaffa & Siti Noor Ain Aziz ... 879*

#### CONTEMPORARY ISSUES OF DAKWAH IN MALAYSIA

Konsep Amar Makruf Nahi Mungkar dalam Kerangka Dakwah Islam  
*Razali Musa, Wan Hishamudin Wan Jusoh, Mohd Shahril Othman, Syed Hadzrullathfi Syed Omar & Mohd Safri Ali ... 889*

Pengurusan Akidah di Malaysia Secara Berorganisasi: Satu Tinjauan Awal  
Tentang Jalinan antara Institusi Islam Kerajaan Pusat dan Negeri di Malaysia  
*Sophian Rambli & Engku Ahmad Zaki Engku Alwi ... 895*

Toleransi Agama dalam Kehidupan Komuniti Muslim Baharu: Tinjauan dari Aspek Cabaran  
*Azarudin Awang, Che Zuina Ismail, Azman Che Mat & Rubiah Abu Bakar ... 901*

Kartun Bertemakan Dakwah Islamiyah Atas Talian: Interpretasi Dakwah Sarkastik Dan Satira  
*Fazlina Mohd Radzi & Azahar Harun ... 909*

The Correlation Between Salah (Prayers) and Students' Academic Performance  
*Che Haslina Abdullah, Mahanim Omar, Raja Rosila Raja Berahim, Nur Afiqah Ab Latif & Che Nooryohana Zulkifli... 921*

Peranan Laman Facebook dalam Penyampaian Maklumat Pengurusan Pusaka  
*Mohd Khairy Kamarudin, Mohd Hafizie Suhaimi & Nasrul Hisyam Nor Muhamad... 931*

Muslims in South Korea: The Way of Life

*Mahsuri Khalid, Ashirah Fatimah Mohd, Nurauni Aqilah Mohd Khir,  
Nur Nabila Mazlan, Nur Farhanah Mahamad Halid & Noraini Jamal... 943*

Kajian Awal Tahap Kesukarelawan di Kalangan Rakyat Johor, Malaysia

*Nik Rozilaini Wan Mohamed, Abdul Rasid Abdul Razzaq, Rohayu Roddin & Nor  
Asikin Shaharuddin... 963*

Perubahan Akhlak Saudara Kita Selepas Memeluk Islam di Johor

*Nur Najwa Hanani Abd Rahman, Mohd Farhan Ahmad, Noraishah P Othman,  
Siti Fairuz Sujak & Luqmanulhakim Ab Rahman... 969*

Dakwah Melalui Media Sosial: Penerimaan dalam Kalangan  
Warga IPD Setiu, Terengganu

*Azman Che Mat, Khairul Azhar Abd. Karim, Azarudin Awang,  
Ahmad Fakrulazizi Abu Bakar, Nor Shaifura Musilehat &  
Ahmad Zulfadhli Nukman... 987*

## ISLAM AND COMMUNICATION

Akhlak Terbina Komunikasi Sempurna

*S.Salahudin Suyurno, Mohammad Taufik Md Sharipp, Mohd Shafie Ayub,  
Mohd Zaid Mustafar & Mohd Zin Junoh ... 997*

Aplikasi Syarat Kesahihan Hadith terhadap Model Komunikasi Berkesan

*Muhammad Taufik Md Sharipp, Muhammad Faidz Mohd Fadzil, Mohd Zaid  
Mustafar, Mohd Khairul Nizam Mohd Aziz & S Salahudin Suyurno ... 1005*

Komunikasi IntraPersonal dalam Dialog antara Agama:

Pengalaman Saudara Baru

*Azarudin Awang, Che Zuina Ismail, Azman Che Mat, Noor, Hasyimah Sulaiman  
& Wan Noor Hazlina Wan Jusoh ... 1015*

Pembangunan dan Pengesahsahihan Instrumen *Manhaj Rabbāniyyah* sebagai  
Indikator Komunikator Islam

*Muhammad Taufik Md Sharipp, S Salahudin Suyurno, Mohamad Shafiei Ayub,  
Abdul Raf Ridzuan & Mariam Farhana Md Nasir ... 1023*

Media Baharu dan Budaya Popular Islam: Peranan dan Realiti

*Aini Faezah Ramlan, S Salahudin Suyurno, Muhamad Shafie Ayub, Rosilawati  
Sultan Mohideen & Abdul Qayyum Abd Razak ... 1031*

Unsur-unsur Takmilah dalam Filem Islam

*Mohamad Shafiei Ayub, Muhammad Taufik Md Sharipp, Aini Faezah Ramlan, Abdul Qayyum Abdul Razak, S Salahudin Suyurno & Ahmad Faiz Ahmad Ubaidah ... 1037*

## ISLAMIC EDUCATION DEVELOPMENT

Gagasan Madrasah Al-Zahra': Penubuhan Universiti Islam di Akhir Kerajaan Turki Uthmani

*Mohd Nasir Ayub, Surita Hartini Mat Hassan, Muaz Mohd Noor, Noor Hidayah Kasim & Rafidah Amat ... 1055*

Kaedah Hafazan: Suatu Tinjauan Ringkas

*Siti Suriyani Sulaiman ... 1071*

Pembelajaran Berpusatkan Pelajar dan Pencapaian Pelajar Bahasa Arab

*Azman Che Mat, Muhammad Saiful Anuar Yusoff, Azarudin Awang, Ahmad Fakrulazizi Abu Bakar, Nor Shaifura Musilehat & Ahmad Zulfadhli Nukman ... 1087*

Perlaksanaan Pendekatan Pembelajaran Berasaskan Permainan Digital bagi Kursus CTU 281: Kesan terhadap Prestasi Akademik dan Motivasi Diri Pelajar Grafik di UiTM Alor Gajah

*Ilinadia Jamil, Azahar Harun, Fatrisha Mohamed Yussof, Nor Yus Shahirah Hassan & Fazlina Mohd Radzi ... 1095*

Analisis Kerelevanan Kurikulum Kursus Pemikiran dan Tamadun Islam (CTU151) terhadap Pelajar di UiTM

*Rubiah Abu Bakar, Che Zuina Ismail, Azarudin Awang & Noor Hasyimah Sulaiman ... 1107*

Hadith's Source of Reference Finder Browser Extension

*Mohamad Hafiz Khairuddin, Nur Azalizana Ahmad Saru, Mohd Hafifi Mohd Supir, Anwar Farhan Zolkeplay & Mohd Taufik Mishan... 1117*

Peranan IPTA dan IPTS dalam Menerapkan Pendidikan al-Quran di dalam Kurikulum sebagai Kursus Teras bagi Semua Pelajar Islam di Malaysia:

Kajian Awal di Beberapa Buah IPT di Malaysia

*Nor Ashiqeen Jamaluddin, Raihana Farahiyah Abdul Rahman, Sulaiman Shakib Mohd Noor & Mohd Nazir Kadir... 1127*

Hukum Kanun Brunei dan Hukum Kanun Melaka: Suatu Ristaan Sejarah  
*Haji Dzulkiflee Haji Abdul Latif... 1143*

جهود علماء المسلمين في مجال الطب وأثره على الحضارة الإنسانية

1155 ... د. محمد مرسلين محمد إسماعيل



2nd International Islamic  
Heritage Conference 2017







2nd International Islamic  
Heritage Conference 2017

---

# Foreword

---



*Bismillahirrahmanirrahim.* All praise to Allah SWT. Blessing and Prayers be upon Prophet Muhammad SAW, and also to his family members, kindred's, companions and his followers who adhere faithfully to his teaching.

I would like to express my gratitude for this invitation to write a few words in conjunction of this proceeding. Heartiest congratulations go to the organizers of the 2<sup>nd</sup> International Islamic Heritage Conference 2017 (2<sup>nd</sup> IsHeC2017) that was held on 14<sup>th</sup> – 15<sup>th</sup> November 2017. Congratulations also to the editors for their efforts in publishing the articles presented at the 2<sup>nd</sup> IsHeC2017.

*Proceeding of 2nd International Islamic Heritage Conference 2017* is a very noble effort as it adds to the corpus of literature on Islamic based research in various disciplines of knowledge. I hope that this proceeding can be a catalyst for the germination and strengthening of Islamic knowledge.

Finally, I wish to extend my sincere appreciation to all parties involved in the publication of this proceeding especially Academy of Contemporary Islamic Studies (ACIS) UiTM Melaka, Center for Islamic Philanthropy and Social Finance (CIPSF), Pusat Jaringan Industri, Komuniti dan Alumni (PJI & A) UiTM Melaka and the authors for their contribution.

DATUK PROF. MADYA SABARIAH MAHAT

Rektor,  
Universiti Teknologi MARA Cawangan Melaka,  
Alor Gajah, Melaka.



2nd International Islamic  
Heritage Conference 2017

---

# Preface

---

In the name of Allah, the Most Beneficent, the Most Merciful. All praise is due to Allah SWT, the Almighty. We all praise Him, seek His Help, and ask for His Forgiveness. We seek refuge with Him from the evil of our souls, and from our sinful deeds. He whom Allah SWT guides, no one can misguide him, and whoever Allah SWT misguides, no one can guide him. Blessings and prayers upon His Messenger Prophet Muhammad SAW. We would like to express our thorough and sincere gratefulness to Allah the Almighty, who has given us the opportunity to write, edit and complete the *Proceeding of 2nd International Islamic Heritage Conference 2017*.

We wish to extend our appreciation to YBhg. Datuk Associate Professor Sabariah Hj. Mahat, Rector of Universiti Teknologi MARA (UiTM) Cawangan Melaka for her full encouragement in ensuring the success of the 2<sup>nd</sup> IsHeC2017 and also the publication of this proceeding. Special thanks to YBr. Associate Professor Dr. Shafinar Ismail, Deputy Rector of Research and Industrial Linkage UiTM Cawangan Melaka for her continuous support in 2<sup>nd</sup> IsHeC2017.

A great deal of appreciation also goes to the Center for Islamic Philanthropy and Islamic Finance (CIPSF), Uni-Charity Society, ACIS UiTM Cawangan Melaka and UiTM Press for their tremendous effort in making the 2<sup>nd</sup> IsHeC2017 a success.

This proceeding comprises the articles that were presented in 2<sup>nd</sup> IsHeC2017 which held on 14 hingga 15 November 2017 at Avillion Hotel Melaka.

Hopefully, the *Proceeding of 2nd International Islamic Heritage Conference 2017* will give a clearer view of various contemporary issues in Islamic-based research in this country and the Muslim world as a whole. Finally, we hope that this proceeding may inspire and motivate its readers in initiating attempts and contributions for the sake of Muslim ummah.

MOHD FAIZAL P. RAMELI  
ABDUL QAYUUM ABDUL RAZAK  
MUHAMAD TAUFIK MD SHARIPP  
MOHD ZAID MUSTAFAR  
MOHD KHAIRUL NIZAM MOHD AZIZ  
RAWI NORDIN  
S. SALAHUDIN SUYURNO  
DZIAUDDIN SHARIF

Editor

*Proceeding of 2<sup>nd</sup> Islamic Heritage Conference (ISHEC 2017)*



2nd International Islamic  
Heritage Conference 2017

---

## PENDEKATAN FUQAHA DALAM MEMAHAMI *ILLAH* RIBA BAGI EMAS & PERAK

Mohd Asyadi Redzuan, Mohamad Zaki Razaly,  
Mohd Zainodin Mustaffa, Siti Noor Ain Aziz<sup>280</sup>

### ABSTRAK

Kertas kerja ini membincangkan tentang pendekatan para ahli usul dan fuqaha dalam memahami illah riba bagi emas dan perak. Ternyata para fuqaha mengambil pendekatan yang berbeza di antara satu sama lain sehingga memberi implikasi kepada kesahihan sesetengah kontrak pertukaran. Pandangan fuqaha berkenaan dengan illah bagi emas dan perak dapat dipecahkan kepada dua pendapat yang besar iaitu illah wazan (atau mawzun beserta jins) dan illah thamaniyah. Dapat dirumuskan bahawa illah thamaniyah dilihat lebih konsisten untuk diaplikasikan dalam sistem ekonomi dan kewangan moden terutamanya apabila dikaitkan dengan jenis matawang fiat atau matawang kertas. Pensyaran elemen muta'addi dalam qiyas juga boleh dianggap antara faktor utama yang mendorong kepada berlakunya perbezaan pendapat di kalangan para fuqaha ketika melakukan proses istinbat dalam mengenalpasti illah bagi emas dan riba. Walaupun wujud perbezaan pendekatan dalam mengenalpasti illah yang sesuai bagi emas dan perak, kaedah-kaedah ini dilihat masih lagi relevan untuk dijadikan sebagai dasar dalam membina parameter yang bersesuaian dengan uruf muamalat semasa.

**Kata kunci:** Riba, Emas, Perak, Matawang, Illah emas dan perak.

### PENDAHULUAN

Riba merupakan salah satu dosa-dosa besar dalam Islam yang mengundang kemurkaan Allah s.w.t secara terang-terangan. Allah secara nyata mengisytiharkan perang terhadap para pelakunya sepertimana ayat 278-279 dalam surah al-Baqarah. Pengharaman riba serta isu-isu berkaitan dengannya mempengaruhi beberapa praktis kewangan semasa seperti jaminan modal dalam pelaburan, klausa penalti, perolehan manfaat dalam ar-rahn serta pertukaran matawang asing. Walaupun para fuqaha telah sepakat tentang pengharaman riba namun mereka berbeza pendapat tentang *illah* bagi komoditi-komoditi yang disebut oleh baginda Nabi Muhammad s.a.w yang akan diperjelaskan nanti. Oleh itu, kertas kerja ini akan membincangkan tentang perbezaan pendapat para ahli usul dan fuqaha tentang khususnya *illah* riba bagi emas dan perak serta implikasinya terhadap beberapa praktis kewangan semasa. Kertas kerja ini akan dimulakan dengan takrifan riba dari perspektif syariah, diikuti dengan *illah* pengharaman riba bagi emas dan perak. Kemudian kertas kerja ini diteruskan

---

<sup>280</sup> Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS), Universiti Teknologi MARA (UiTM) Cawangan Johor.

dengan menganalisa kesan *illah* pengharaman tersebut terhadap pertukaran mata wang asing.

### **HADIS BERKAITAN RIBA SERTA PENJELASANNYA**

Terdapat sejumlah hadis yang menjelaskan tentang tatacara jualbeli barang ribawi. Antara hadis tersebut ialah hadis Ubadah bin Samit r.a (Sahih Muslim, no. 1587)<sup>281</sup> dan hadis Abu Bakrah r.a (Sahih al-Bukhari, no. 2175)<sup>282</sup>. Berdasarkan hadis ini, terdapat dua kumpulan komoditi yang tertakluk kepada aturan jual beli yang disebut oleh Rasulullah s.a.w. Kumpulan yang pertama ialah kumpulan logam yang terdiri daripada emas dan perak. Kumpulan yang kedua pula ialah kumpulan makanan yang terdiri daripada gandum barli, kurma dan garam. Semua komoditi ini dinamakan sebagai komoditi riba yang mana transaksi atau aqad pertukaran yang melibatkan sesama komoditi tersebut perlu patuh kepada dua peraturan berikut:

1. Sama sukatan/timbangan serta pertukaran perlu dilakukan secara serentak – dua syarat ini perlu dipatuhi sekiranya pertukaran tersebut melibatkan komoditi yang sama seperti emas dengan emas, perak dengan perak, bijirin dengan bijirin dan seterusnya. Oleh itu, 10gram emas perlu ditukar secara serentak dengan 10 gram emas juga, begitu juga 10 keping perak perlu ditukar secara serentak dengan 10 keping perak dengan beranggapan kepingan perak tersebut mempunyai berat yang sama.
2. Pertukaran perlu dilakukan secara serentak – syarat ini perlu dipatuhi sekiranya pertukaran tersebut melibatkan dua komoditi yang berbeza tetapi dari satu kumpulan yang sama seperti emas dengan perak, bijirin dengan gandum. Oleh itu, 10 gram emas boleh ditukar dengan perak dalam apa jua timbangan tetapi dengan syarat pertukaran tersebut dilakukan secara serentak.

Daripada hadis di atas maka dapat difahami bahawa riba mempunyai dua unsur iaitu:

- a) Lebihan timbangan atau kuantiti - pertukaran sesama komoditi daripada kumpulan yang sama perlu mematuhi dua peraturan tersebut iaitu sama timbangan dan pertukaran secara lani. Seandainya timbangannya tidak sama contohnya 10 gram emas ditukar dengan 15 gram emas maka berlakunya riba di sini walaupun pertukaran tersebut dibuat secara lani. Riba ini dinamakan sebagai riba al-fadl.
- b) Lanjutan tempoh masa - Seandainya berlakunya penangguhan masa contohnya 10 gram emas ditukar atau dijual dengan 10 gram emas tetapi penghantaran salah satu daripada komoditi tersebut ditangguhkan kepada suatu tempoh

---

<sup>281</sup> Lafaz hadis adalah seperti berikut:

الدَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَالْفِصَّةُ بِالْفِصَّةِ وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ مَثَلًا بِمِثْلِ سَوَاءٌ بِسَوَاءٍ يَدًا يَدًا إِذَا اخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأَصْنَافُ فَيُعَوِّدُ كَيْفَ شِئْتُمْ إِذَا كَانَ يَدًا يَدًا

<sup>282</sup> Lafaz hadis adalah seperti berikut:

لَا تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ إِلَّا سَوَاءً بِسَوَاءٍ ، وَالْفِصَّةَ بِالْفِصَّةِ إِلَّا سَوَاءً بِسَوَاءٍ ، وَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالْفِصَّةِ وَالْفِصَّةَ بِالذَّهَبِ كَيْفَ

شِئْتُمْ



tertentu maka berlaku riba di sini iaitu riba an-nasa walaupun timbangannya adalah sama iaitu 10 gram.

Sekiranya seseorang hendak menukar 10 gram emas dengan 15 gram emas secara tangguh atau hutang maka berlaku dua jenis riba di sini iaitu riba al-fadl dan riba an-nasa kerana wujudnya perbezaan dalam timbangan serta berlakunya penangguhan masa. Sekiranya pertukaran melibatkan dua komoditi dari dua kumpulan yang berbeza seperti pertukaran di antara emas dengan perak, perak dengan garam maka pertukaran seperti ini tidak tertakluk kepada dua syarat di atas.

### **ILLAH RIBA BAGI EMAS DAN PERAK**

Seluruh fuqaha, kecuali mazhab al-Zahiri, Tawus, Qatadah serta mereka yang menolak qiyas, sepakat menyatakan barang-barang ribawi tidak hanya terhad kepada enam jenis barang yang disebut dalam hadis sahaja. Barang atau komoditi lain boleh juga dianggap sebagai barang ribawi sekiranya barang atau komoditi tersebut mempunyai *illah* yang sama dengan barang ribawi yang disebutkan dalam hadis. Dengan kata lain, *illah* yang terdapat pada enam barang ribawi tersebut yang dinyatakan dalam hadis boleh dipanjangkan kepada barang atau komoditi lain. (Ibn Quddamah, 1968, 4/3; Ibn Rushd, 2004, 3/149). Walaubagaimanapun para fuqaha berbeza pendapat tentang *illah* bagi barang-barang ribawi tersebut. Berikut merupakan pandangan para fuqaha mengenai *illah* bagi emas dan perak:

- a) Timbangan (*wazan* atau *mawzun*) - Sebahagian fuqaha berpendapat *illah* bagi emas dan perak ialah timbangan atau sesuatu yang boleh disukat atau ditimbang. Pendapat ini dipelopori oleh fuqaha mazhab Hanafi serta salah satu riwayat daripada Imam Ahmad bin Hanbal, juga pandangan al-Nakhai, al-Zuhri, al-Thawri, Ishak dan *ashab al-ra'y*. Justeru berdasarkan pandangan ini, mana-mana logam atau komoditi yang sifatnya memerlukan kepada sukatan atau timbangan seperti tembaga, besi dan seumpamanya maka kaedah atau tatacara jualbeli komoditi ini adalah sama seperti emas dan perak. Contoh, sekiranya seseorang itu mahu melakukan pertukaran di antara tembaga dengan tembaga, maka pertukaran ini perlu mematuhi dua syarat iaitu sama timbangan dan dilakukan secara serta merta. Namun sekiranya pertukaran itu di antara emas dengan tembaga, maka pertukaran ini perlu mematuhi satu syarat sahaja iaitu dilakukan secara serta merta dan boleh berbeza timbangan. Fuqaha Hanafi juga berpendapat peraturan ini hanya terpakai kepada emas, perak serta logam atau komoditi yang masih dalam bentuk yang asli sahaja. Sekiranya logam-logam ini dibentuk menjadi bekas tembikar atau barang-barang lain, maka dibenarkan *tafadhul* atau berbeza timbangan. (al-Sarakhsi, 1993, 12/110; Ibn Quddamah, 1968, 4/3).
- b) Matawang atau medium pertukaran (*thamaniyah*) - Pendapat ini merupakan pendapat majoriti fuqaha daripada mazhab Maliki, al-Syafie serta riwayat lain daripada Imam Ahmad bin Hanbal (Ibn Quddamah, 1968, 4/3; Ibn al-Qayyim, 1991, 2/105). Walaubagaimanapun mereka berbeza pendapat sama

ada *illah* ini hanya terhad kepada emas dan perak sahaja (*ghalabat thamaniyah* tau *jins athman ghaliban*) atau melangkaui mana-mana logam, komoditi atau sesuatu yang mempunyai karakteristik sebagai matawang atau medium pertukaran (*mutlaq thamaniyah*). Sebahagian fuqaha membataskan *illah* ini hanya kepada emas dan perak sahaja kerana tiada logam lain yang mempunyai karakteristik untuk menjadi alat penilai. Berdasarkan kepada pandangan ini, fulus iaitu sejenis matawang yang diperbuat daripada sejenis tembaga terkeluar daripada *illah* ini. Walaubagaimanapun perhiasan daripada emas dan perak termasuk dalam *illah* ini dan dianggap sebagai barang ribawi. Manakala sebahagian fuqaha yang lain pula berpendapat *illah* yang sebenarnya ialah *mutlaq thamaniyah* sekaligus mengakibatkan fulus dikira sebagai barang ribawi sama seperti emas dan perak. (al-‘Adawi, 1994, 2/142; al-Nawawi, t.t, 9/395; al-Raymi, 1999, 1/459).

- c) Penentu nilai bagi suatu kerosakan- terdapat sebahagian fuqaha dari aliran khurasan berpendapat *illah* riba bagi emas dan perak ialah penilai kepada suatu yang rosak (*qiam al-mutlafat*). Kedua-dua logam ini berupaya menentukan nilai kerosakan bagi suatu barang serta boleh menggantikan barang tersebut. (al-Mawardi, 1999, 5/91).

Hujah para fuqaha tentang *illah* bagi emas dan perak secara ringkasnya dapat diperhatikan seperti berikut:

### Hujah bagi *Illah* Timbangan (*Wazan*)

- a) *Illah* bagi emas dan perak telah dinyatakan secara nyata oleh al-Quran dan al-Sunnah. Nas mengisyaratkan *illah* bagi komoditi ini ialah *wazan* dan *jins*. Antara nas yang menerangkan tentang hal ini ialah ayat 181 dan 182 daripada surah al-Syu'ara serta ayat 85 daripada surah Hud<sup>283</sup>. Manakala antara hadis yang menerangkan tentang *illah* ini ialah hadis yang diriwayatkan oleh Malik bin Anas<sup>284</sup> serta hadis tamar Khaybar<sup>285</sup> (al-Kasani, 1986, 5/184; al-Bayhaqi, 2003, 5/468). Nas-nas tersebut menunjukkan bahawa Allah menjadikan timbangan sebagai asas kepada keadilan dalam transaksi jual beli. Keadilan dapat direalisasikan sekiranya adanya *mumathalah*. Justeru itu, *wazan* adalah

<sup>283</sup> Ayat-ayatnya adalah seperti berikut:

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ [الشعراء: 181]

وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ [الشعراء: 182]

وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [هود: 85]

<sup>284</sup> Teks hadis adalah seperti berikut:

رَوَى مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَنْظَلِيُّ بِإِسْنَادِهِمَا الْحَدِيثَ الْمَشْهُورَ الَّذِي رَوَاهُ مُحَمَّدٌ فِي كِتَابِ الْبَيْعِ عَنْ النَّبِيِّ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - أَنَّهُ قَالَ فِي آخِرِهِ: وَكَذَلِكَ كُلُّ مَا يَكُلُّ، أَوْ يوزَنُ

<sup>285</sup> Teks hadis adalah seperti berikut:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ أَخَا بَنِي عَبْدِ الْأَنْصَارِيِّ فَاسْتَعْمَلَهُ عَلَى خَيْبَرَ فَقَدِمَ بِثَمَرٍ جَنِيْبٍ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَكُلْتُ ثَمَرِ خَيْبَرَ هَكَذَا؟ " قَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا نَشْتَرِي الصَّاعَ بِالصَّاعَيْنِ مِنَ الْجَمْعِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَا تَفْعَلُوا وَلَكِنْ مِثْلًا بِمِثْلٍ، أَوْ تَبِيعُوا هَذَا وَاشْتَرُوا بِثَمَرِهِ مِنْ هَذَا وَكَذَلِكَ الْمِيزَانُ "

*illah* yang sesuai bagi emas dan perak. Ini juga dapat difahami daripada lafaz ‘*yukal au yuzan*’ sepertimana yang dinyatakan dalam hadis riwayat Malik. (al-Kasani, 1986, 5/184; ‘Ala al-Din, t.t, 3/298; al-Sarakhsi, 1993, 12/116; al-Bayhaqi, 2003, 5/468).

- b) Hukum yang diperolehi daripada hadis (الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَالْفِصَّةُ بِالْفِصَّةِ مِثْلًا بِمِثْلِ يَدًا بِيَدٍ) ialah haram melebihi timbangan salah satu daripada komoditi tersebut. Hadis ini memberi petunjuk bahawa persamaan hanya kan tercapai sekiranya timbangan adalah sama. Malah maksud *mumathalah* dalam hadith di atas juga ialah sesuatu yang sama dari sudut timbangan (*mumathalah qadr*). Oleh itu *wazan* atau timbangan merupakan *illah* bagi emas dan perak kerana ianya merupakan jalan untuk merealisasikan *mumathalah qadar*. (al-Sarakhsi, 1993, 12/110; al-Kasani, 1986, 5/183; ‘Ala al-Din, t.t, 3/298).
- c) *Illah muta’addiyah* iaitu *illah* yang boleh dipanjangkan ke *furu’* yang lain merupakan syarat penting bagi menjamin kelangsungan kesahihan qiyas. *Illah wazan* menepati ciri ini kerana ianya merupakan *illah muta’addiyah*. (‘Ala al-Din, t.t, 3/298).

#### **Hujah bagi *illah* matawang (*Thamaniyah*)**

Emas dan perak merupakan alat penilai atau medium pertukaran yang dikenali serta diterima dikalangan manusia ketika melakukan transaksi. Logam ini juga merupakan standard pengukuran yang stabil. Manusia berhajat kepadanya kerana dengannya keperluan untuk mendapatkan apa yang dihajati samada barang atau perkhidmatan tercapai. Justeru peraturan membabitkan emas dan perak sebagaimana dijelaskan dalam hadis riba adalah berasaskan kepada karakteristik tersebut, maka *thamaniyah* merupakan *illah* yang sesuai dengan karakteristik emas dan perak. (al-Nawawi, t.t, 11/240; Ibn Quddamah, 1968, 4/126; Ibn Rushd, 2002, 2/106).

#### **KRITIKAN TERHADAP *ILLAH WAZAN***

*Illah* di atas dikritik kerana dilihat tidak begitu selari dengan maqasid Syariah yang mementingkan aspek keadilan dalam jualbeli. Keadilan tidak akan tercapai sekiranya timbangan menjadi *illah* kepada emas dan perak sedangkan tidak semua emas itu wujud dalam bentuk yang perlu kepada timbangan. *Thaman* itu ialah standard pengukuran yang lebih berupaya dalam menentukan penilaian suatu harta. Pandangan ini disokong oleh Ibn Taymiyah dan Ibn Qayyim. (Ibn Taymiyah, 1995, 29/471; Ibn al-Qayyim, 1991, 2/105).

*Illah* ini juga dilihat tidak konsisten kerana fuqaha sepakat membenarkan pertukaran di antara dinar atau dirham dengan barang atau komoditi ribawi lain seperti gandum dan barli sedangkan kedua-dua barang ini sifatnya ditimbang atau disukai. Malah fuqaha Hanafi membenarkan *tafadhul* bagi besi tembaga samada logam ini masih dalam bentuk yang asli atau telah dibentuk namun tidak membenarkan *tafadhul* bagi emas dan perak samada logam ini masih dalam bentuk yang asal (*raw material*) atau sudah dibentuk menjadi bekas atau suatu zat yang berbeza. Ini menunjukkan seolah-olah *illah* kedua barang ini berbeza

sedangkan karakter komoditi ini merupakan sejenis barang yang ditimbang atau disukat.

### **KRITIKAN TERHADAP *ILLAH THAMANIYAH***

*Wazan* merupakan *illah* yang diperolehi daripada nas maka tidak ada faedah mencari *illah* yang lain. Tambahan pula *thamaniyah* merupakan *illah qasirah* iaitu *illah* yang tidak boleh dipanjangkan kepada perkara ranting yang lain. Ini akan menyebabkan qiyas menjadi tidak sah. Walaubagaimanapun bagi fuqaha al-Syafie, mereka menerima konsep *illah qasirah*. *Illah* itu meruakan satu lambang atau simbol yang diletakkan untuk suatu hukum yang mana adakalanya ianya boleh dipanjangkan dan adakalanya terhenti kepada perkara yang dinyatakan sahaja. Mereka juga berhujah dengan peraturan kewajipan zakat ke atas emas tetapi tidak dipanjangkan kewajipan itu kepada besi dan logam-logam yang lain. Begitu juga larangan menggunakan perkakas daripada emas atau menjadikan emas sebagai bahan perkakas yang mana larangan itu hanya terpakai kepada bahan itu sahaja. (al-Mawardi, 1999, 5/92).

Kritikan lain ialah *illah thamaniyah* juga akan menyebabkan fulus tidak termasuk dalam kategori harta ribawi sedangkan fulus merupakan medium pertukaran di setengah tempat. Ini menunjukkan dengan menjadikan *thamaniyah* sebagai *illah* akan menyebabkan qiyas ini bertentangan dengan sifat *tard* dan '*aks*' yang mana ia mengeluarkan fulus dan barang-barang perhiasan yang diperbuat daripada emas daripada kategori barang ribawi oleh kerana kedua-dua barang ini tiada sifat matawang. Walaubagaimanapun kritikan ini dibalas oleh fuqaha yang menyokong *illah thamaniyah* dengan menyatakan walaupun fulus telah digunakan sebagai matawang tetapi ianya bersifat nadir, manakala barang-barang daripada emas tetap termasuk dalam kategori emas kerana ianya berasal daripada jenis yang sama (al-Mawardi, 1999, 5/93).

Menjadikan *thamaniyah* sebagai *illah* seolah-olah meletakkan *al-ism* sebagai asas dalam mencari *illah*. *Al-ism* tidak sesuai dijadikan sebagai *illah* kerana ianya tidak bersifat *muta'addi* serta diperolehi sebelum melakukan proses istinbat. Namun fuqaha al-Syafie mempertahankan *illah* ini dengan menyatakan bahawa *illah waqifah* ini diperolehi selepas melakukan proses istinbat. (al-Mawardi, 1999, 5/93).

### **IMPLIKASI PERBEZAAN *ILLAH* TERHADAP MATAWANG KERTAS**

Sekiranya *wazan* dijadikan sebagai *illah* apatah lagi metod timbangan dan sukatannya pula berdasarkan kepada kaedah timbangan ahli Mekah dan Madinah, sudah tentu agak sukar bagi mengklasifikasikan matawang kertas sebagai barang ribawi. Ini bererti, pertukaran matawang tersebut bukan sahaja boleh dilakukan secara tangguh malah boleh berbeza nilai. Ini kerana wang pada masa kini bukan dalam bentuk komoditi yang boleh ditimbang, sebaliknya ia merupakan kertas yang diiktiraf oleh undang-undang yang mempunyai nilai. Namun sekiranya konsep *wazan* ini subjektif mengikut kepada uruf semasa dan setempat, adakah boleh kita menganggap matawang kertas sejenis barang ribawi memandangkan

ianya boleh 'disukat' berdasarkan tafsiran semasa. Sudah pasti *illah* ini agak sukar untuk dijustifikasikan pemakaiannya ke atas matawang kertas.

Sekiranya *illah ghalabat thamaniyah* atau *jins athman ghaliban* digunapakai, ia juga akan mengundang kontroversi di mana wang kertas yang digunapakai sekarang merupakan wang ciptaan dan bukannya wang asli. Akibatnya, wang kertas tidak tertakluk kepada peraturan riba. Sebahagian daripada mereka pula berpendapat *illah* ini tidak terhad kepada emas dan perak sahaja. Ianya boleh dipanjangkan kepada mana-mana komoditi atau benda yang dijadikan sebagai matawang atau medium pertukaran. Dengan kata lain, *illah* bagi emas dan perak ialah *mutlaq thamaniyah*. Maka dengan ini matawang kertas akan diklasifikasikan sebagai barang ribawi. Malah *illah* ini memberi kesan terhadap barang-barang yang diperbuat daripada emas dan perak contohnya barang perhiasan. Sekiranya perhiasan yang diperbuat daripada emas tidak lagi menjadi medium pertukaran atau *thamaniyah* maka kedudukannya akan menjadi seperti barang-barang lain yang boleh dijualbeli seperti biasa.

## KESIMPULAN

Riba merupakan suatu topik perbincangan yang sangat hangat serta perdebatan yang panjang dikalangan ahli-ahli cendekiawan baik dari kalangan para fuqaha, para pemikir, ahli falsafah dan ahli ekonomi sama ada dari dunia Islam atau sebaliknya. Secara umumnya para fuqaha Islam tegas menolak riba secara mutlak. Pengharaman riba adalah bersifat komprehensif iaitu merangkumi semua jenis riba walaupun riba yang menjadi amalan kebiasaan bagi masyarakat arab terdahulu ialah riba al-jahiliyyah atau al-nasiah. Berdasarkan kepada perbincangan di atas, boleh dirumuskan bahawa elemen *muta'addi* dalam qiyas merupakan antara faktor utama yang mendorong kepada berlakunya perbezaan pendapat di kalangan para fuqaha ketika melakukan proses istinbat dalam mengenalpasti *illah* bagi emas dan riba. Walaupun wujud perbezaan pendekatan dalam mengenalpasti *illah* yang sesuai, kaedah-kaedah ini dilihat masih relevan untuk dijadikan sebagai asas dalam pembinaan hukum dalam perkara-perkara berkaitan kewangan. Wallahua'lam.

## RUJUKAN

- Ala al-Din, Abd al-'Aziz bin Ahmad (t.t), *Kasyf al-Asrar Syarh Usul al-Bazdawi*, Dar al-Kitab al-Islami.
- al-'Adawi, Abu al-Hasan Ali bin Ahmad (1994), *Hasyiah al-'Adawi 'ala Syarh Kifayah al-Thalib al-Rabbani*, Beirut: Dar al-Fikr.
- al-Bayhaqi, Ahmad bin al-Husayn (2003), *al-Sunan al-Kubra*, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
- al-Bukhari, Muhammad bin Ismail (t.t.), *Sahih al-Bukhari*, Dar Tauq al-Najah.
- al-Kasani, Abu Bakr bin Mas'ud (1986), *Badaai' al-Sanaai' fi Tartib al-Syaraai'*, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
- al-Mawardi, Abu al-Hasan Ali bin Muhammad (1999), *al-Hawi al-Kabir*, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyah.

- al-Nawawi, Abu Zakaria Muhyi al-Din Yahya bin Syarf (t.t), *al-Majmu' Syarh al-Muhazzab*, Dar al-Fikr.
- al-Raymi, Muhammad bin 'Abdullah (1999), *al-Ma'ani al-Badi'ah fi ma'rifah Ikhtilaf Ahl al-Syari'ah*, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
- al-Sarakhsi, Muhammad bin Ahmad (1993), *al-Mabsut*, Beirut: Dar al-Makrifah.
- Ibn al-Qayyim, Muhammad bin Abi Bakr (1991), *I'lam al-Muwaqqi'in 'an Rab al-'Alamin*, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
- Ibn Qudamah, Abu Muhammad Muwaffiq al-Din Abdullah bin Ahmad (1968), *al-Mughni*, Maktabah al-Qahirah.
- Ibn Rushd, Abu al-Walid Muhammad bin Ahmad (2004), *Bidayah al-Mujtahid wa Nihayah al-Muqtasid*, al-Kaherah: Dar al-Hadith.
- Ibn Taymiyah, Taqi al-Din Abu al-'Abbas (1995), *Majmu' al-Fatawa*, Madinah: Majma' al-Malik Fahd.
- Muslim, Abu Hasan (t.t.), *Sahih Muslim*, Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi.

2nd International Islamic  
Heritage Conference 2017